

Гун Вейді. Художня техніка диригента хору у контексті психофізіологічного аналізу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2021.

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та виявлено специфіку художньої техніки диригента хору з позицій психофізіології та музичного мистецтва через призму теорії творчості.

Відмінністю та характерністю представленої роботи є синтез музично естетичного та соціально-психофізіологічного ракурсів вивчення природи, сутності та специфіки диригентсько-виконавського мистецтва. На основі аналізу джерельної бази дослідження, присвяченої диригентсько-виконавській майстерності художню техніку диригента хору проаналізовано на межі естетичної, психологічної, соціологічної, семіотичної та інших суміжних галузей знань. Детальне вивчення наукового доробку, порівняння між собою різноманітних наукових позицій спричинило уточнення поняттєвого апарату диригентського мистецтва, який ще не отримав усталеного та систематизованого значення.

З метою уточнення наукових підходів до ключових понять дослідження у роботу введено фундаментальні поняття, які без критичного обговорення перенесені в дослідження із суміжних областей знань, а саме: мета і засіб; сутність і явище; загальне, особливе, одиничне; мислення, мова; вербальні та невербальні засоби спілкування; ідеомоторні акт, зміст і форма; знак і образ; художній образ, семантична та естетична інформація; творча і художня діяльність; біфункціональне, прикладне мистецтво; художнє видовище тощо; ключові поняття, що характеризують міждисциплінарний зв'язок і переосмислення стосовно теорії диригентського мистецтва: соціально-художня система, художньо-семіотична система, художньо-комунікативна

система, творче спілкування, художнє мислення, художнє моделювання, міміко-пластичне мистецтво, психофізіологічна і пластична техніка, рух, дія, вплив, взаємодія тощо.

З метою уникнення наукових дублювань уточнено основні поняття стосовно теорії диригентського мистецтва, а саме: трактування музики і реальна виконавська інтерпретація; диригентське мислення і диригентська пластика; мануальна техніка, художня техніка;

У роботу запроваджено допоміжні поняття, що дозволили уточнити термінологію диригентсько-виконавського мистецтва: ремесло, техніка, майстерність, мистецтво, семантичні, виразні рухи, міміка, пластика тощо.

Обґрунтовано принципове положення про те, що диригування є одночасно явищем прикладного мистецтва та продуктом прикладної науки і власне управління. Виділено аспект творчої діяльності диригента – психофізіологічний серед інших відомих аспектів (художньо-аналітичного, організаційно-методичного, психолого-педагогічного та художньо-виконавського). Диригентська функція управління хоровим виконавством розкривається у формі специфічного прикладного мистецтва (своєрідного мануально-пластичного образу) в межах прикладної науки. З'ясовано, що елементи раціонального знання (поняттєвої інформації), які несе прикладне мануальне мистецтво диригування, на рівні технічної майстерності зливаються в ньому з емоційно-чуттєвим началом (художньої інформацією), викликаючи природні естетичні та художні переживання артистів хору, формуючи у них відповідні образні уявлення.

Виявлено сутнісно-специфічні риси диригентського мистецтва. Доведено, що основним художнім, інтерпретаційним засобом мануального мистецтва диригування є виразний рух. Жест представляє нижчий щабель управлінської функції диригента; виразний рух – вищий щабель. Жест виявляє переважно звукову форму музики (її окремі елементи); виразний рух – емоційний зміст музики (її художній образ). Жест в роботі інтерпретовано як невербальну «мову»; виразний рух – невербальним «співом». Жест є

«заступником» слова (раціонального поняття); виразне рух – інтонацією (художнього сенсу). Зазначено, що розведення понять «диригентський жест-дія» і «диригентський виразний рух» є досить умовним і не відображає їх неминучих взаємних переходів в реальній художній практиці.

У роботі зазначено, що емоційна багатозначність, багатоплановість виразних рухів, що відтворюють мануально-пластичний образ обумовлений виконуваною музикою, на репетиції з хором комбінуються із словесними, але образними порівняннями, лаконічними роз'ясненнями диригента. Але слово – всього лише тимчасовий і побічний інструмент конкретизації художнього задуму диригента. Вербальні засоби необхідні для уточнення технології виконання музики хором.

На основі психофізіологічного аналізу виявлено роль емоцій як складової мислення диригента хору. Зазначено, що діяльність диригента виступає специфічним перекладом музичного твору на мову рухів (жестів), емоцій та міміки, тобто трансформація звукового образу в зорово-руховий. З'ясовано, що формування образу музичного твору супроводжується психофізіологічними процесами створення внутрішньої моделі звучання твору, специфічність якої полягає в емоційному супроводі. Формування емоційних фрагментів, які створюють повноцінну картину образу музичного твору є проявом творчого мислення. Процес творчого мислення нерозривно пов'язаний з формуванням внутрішнього ідеального образу звучання твору та створенням диригентом відповідного емоційного настрою, який буде переданий виконавцям та слухачеві через партитури та особисті емоції диригента. Доведено, що емоційна діяльність диригента залежить від внутрішньої моделі звукового образу твору під час виконання його музичним колективом. Отже, емоції диригента є основним пусковим механізмом творчого мислення та творчого підходу до інтерпретації музичного твору. Саме інтерпретація та подання музичного образу твору через емоції та музичні жести є підсумком творчого процесу, що створюють колорит рухів, міміки та яскравість звучання музики.

Визначено диригентські параметри у психофізіологічному та творчому вимірах. Зазначено, що мистецтво диригента передуває індивідуально-творчу проекцію музичного твору, яка переноситься та засвоюється кожним учасником хору. Творча унікальність диригента-хормейстера відбиває його внутрішній світогляд через музику, що перетворює нотні знаки партитури в образи, надає їй «силу життя» або «друге народження». Під час розкриття драматургії музичного твору диригент шукає шляхи його реалізації мануальної техніки. Відтворення художнього образу музичного твору відбувається на психологічному рівні, який реалізується через психомоторику та психофізіологічні особливості диригента, що екстраполюється на учасників хорового колективу як симбіоз партитури-проекції та емоційний тонус-реалізації під час виконавських дій. Доведено, що творча майстерність диригента відтворюється закодованими рухами, емоціями та створенням музичного образу внутрішньої моделі музичного твору через опрацьовану партитуру. Доведено, що у контексті диригентської діяльності провідна роль належить рухам диригента, але передача інформації спирається на психологічні фактори, які пов'язані з сенсорною, моторною, когнітивно-інтелектуальною підсистемами психомоторики диригента.

Дисертація не вичерпує усіх можливих аспектів вивчення проблеми художньої диригентської техніки у контексті психофізіологічного аналізу. Подальше дослідження може бути спрямоване на вивчення таких аспектів диригентського майстерності, як еволюція художньої техніки диригування, стильові риси в контексті диригентського виконавства; особливості оркестрового диригування та сучасні тенденції підготовки диригентів. Дослідження фортепіанного інтонування у виконавському мистецтві не вичерпує всіх особливостей явища і обумовлює необхідність подальших наукових розвідок у напрямку вивчення структурної єдності художніх засобів виконання та їх специфіки в різних стильових контекстах; психофізіологічних закономірностей виконавського процесу, що детерміновані жанровими та стильовими особливостями музики.

Ключові слова: художня техніка, диригування, хор, виконавство, інтерпретація, психофізіологічний аналіз, партитура.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Гун Вейді. Особливості психомоторики диригента хору в контексті музикознавчого аналізу. *Музичне мистецтво і культура*. 2020. Вип 30 книга 2. С. 454–466
2. Gun Veydi. Psychophysiological peculiarities of the personality of the conductor of the choral collective. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. №30. С. 100–104
3. Гун Вейді. Особливості підготовки диригентів хору: теоретичні та практичні аспекти проблеми. *Музичне мистецтво і культура*. 2020. Вип. 30 книга 1. С. 151–156

Праці в наукових періодичних іноземних виданнях:

4. Gun Veydi. Theoretica analysis of students conductor training to work with the choir. *The European Journal of Humanities and Social Sciences, Premier Publishing s.r.o. Vienna*. 4. 2020. Pp. 19-23.

Тези доповідей на наукових конференціях:

5. Gun Veydi. Features of the preparation of choir conductors based on psychophysiological analysis. *Modern Global Trends in the Development of Innovative Scientific Researches : Conference Proceedings, March 20th, 2020. Riga, Latvia, 2020. P. 15–20.*
6. Гун Вейді. Мистецтво диригента у творчому та психофізіологічному вимірах: мат-ли міжнар. науково-практичної конф., 17–18 жовтня 2019 р. Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2019. С. 56–60.